

UNCONDITIONAL
BASIC INCOME
EUROPE

Bezwarunkowy dochód podstawowy (BDP) - krótkie wprowadzenie

Dr hab. Ryszard Szarfenberg

Polska Sieć Dochodu Podstawowego

www.dochodpodstawowy.pl

Aktualizacja, „Czy należy nam się dochód bez pracy?” Wykład i dyskusja w Kawiarni Naukowej, Wawer,
Warszawa, 10 listopada 2016

II wersja, spotkanie Klubu Współczesnej Myśli Politycznej w Gdańsku, 15 lutego 2016

I wersja Seminarium Instytutu Polityki Społecznej „Polityka społeczna – nauka i
dydaktyka”, 28-30 września 2014 roku, *Diabla Góra – Ruciane Nida*

Kluczowe cechy czystego modelu BDP

1. **Powszechność** – każdy obywatel i stały mieszkaniec danego państwa (terytorium) jest uprawniony
2. **Bezwarunkowość** – uprawnieni obywatele i mieszkańcy otrzymują go niezależnie od sytuacji dochodowej i majątkowej, bez wymogu pracy
3. **Dochód** – ma postać pieniężną
4. **Podstawowy** – jego wymiar ma wystarczyć na zaspokojenie podstawowych potrzeb na minimalnym poziomie
5. **Regularność** – wypłacany jest periodycznie bez ograniczenia czasowego
6. **Indywidualny charakter** – wypłacany jest każdej osobie niezależnie od tego z kim się wspólnie utrzymuje
7. **Publiczny charakter** – jest prawem obywatelskim, za którego realizację odpowiedzialne jest państwo

Porównanie BDP z gwarantowaną pomocą społeczną (MDG) i z płacą minimalną

	Minimalny dochód gwarantowany	Bezwarunkowy dochód podstawowy	Płaca minimalna
<i>Jakiego źródła dochodu dotyczy?</i>	Świadczenia publiczne	Świadczenia publiczne	Wynagrodzenia za pracę
<i>Z jakiego typu publicznymi świadczeniami pieniężnymi jest związany?</i>	Świadczenia pomocowe	Świadczenia zaopatrzeniowe	Nie dotyczy
<i>Czy uprawnienie wymaga bycia w sytuacji ubóstwa (niskiego dochodu)?</i>	Tak	Nie	Nie dotyczy
<i>Czy uprawnienie do niego wymaga wyczerpania możliwości uzyskania dochodu z innych źródeł?</i>	Tak	Nie	Nie dotyczy
<i>Czy uprawnienie do niego wymaga opłacania składek na wspólny fundusz?</i>	Nie	Nie	Nie dotyczy
<i>Czy ma cechy prawa roszczeniowego?</i>	Tak	Tak	Tak
<i>Czy wymaga wypłacania wszystkim obywatelom i ewentualnie stałym mieszkańcom?</i>	Nie	Tak	Nie dotyczy
<i>Czy ma charakter normy minimum utrzymania lub jest wiązany z taką normą?</i>	Tak	Tak	Tak
<i>Jaki jest sposób powiązania z innymi źródłami dochodów?</i>	Uzupełnienie dochodów z pozostałych źródeł	Podstawa dla wszystkich innych dochodów	Preferowane źródło dochodów (źródło wskazywane jako ważniejsze niż inne)

Dwie propozycje organizacji systemu BDP w Polsce w skrócie

- **Minimalny dochód gwarantowany** (propozycja Jacka Wardy)
 - Oparta na koncepcji Milтона Friedmana - negatywny podatek dochodowy
 - Wymaga zintegrowania świadczenia pieniężnego z systemem podatku dochodowego
 - Wymaga ustalenia kwoty dochodu (BDP), poniżej którego podatnik nie płaci podatku, ale otrzymuje wyrównanie do tej kwoty, gdy jego dochód przekracza wyznaczony próg zaczyna płacić podatek dochodowy
 - Wymaga co najmniej wzrostu stopy podatku dochodowego
- **Indywidualne konta obywatelskie** (propozycja Ryszarda Szarfenberga)
 - Różnica wobec MDG Wardy – każdy otrzymuje kwotę równą minimalnym kosztom utrzymania
 - Wymaga ustalenia wysokości minimalnych kosztów utrzymania
 - Wymaga ustanowienia instytucji zarządzającej kontami, na które co miesiąc będzie dopisywana (odnawiana) kwota BDP
 - Wymaga o wiele więcej wysiłku finansowego w porównaniu z MDG

Sposób (nie)dyskusji o BDP

- **Nie dyskutujemy (po stronie zwolenników)** – głosimy, że BDP jest bardzo dobrym rozwiązaniem na jutrzejsze bolączki, nie odpowiadamy na argumenty przeciwników, ewentualnie odpowiadamy inwektywami
- **Nie dyskutujemy (po stronie przeciwników)** – głosimy, że BDP jest zupełnym nonsensem i nie odpowiadamy na argumenty zwolenników, ewentualnie obrzucamy ich inwektywami
- **Dyskutujemy mniej racjonalnie** – nieuporządkowane argumenty pomieszane z inwektywami, dominują te ostatnie
- **Dyskutujemy racjonalnie** – argumenty merytoryczne, bez inwektyw
 - **Ze stanowiskiem zachowawczym** (system, który mamy jest co najmniej tak dobry jak BDP i można go dalej reformować, aby go naprawiać)
 - **Ze stanowiskami alternatywnymi** (też jesteśmy za radykalną zmianą systemu, ale w inny, lepszy sposób, np. gwarantowane zatrudnienie)

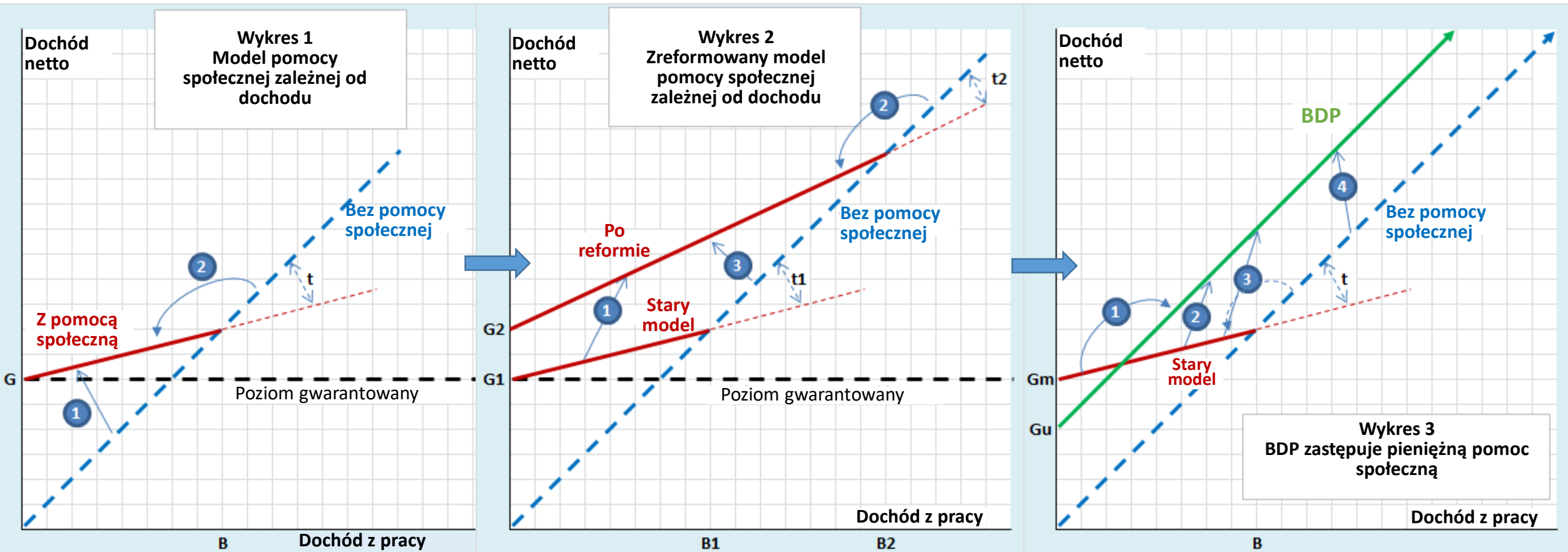
Wybrane argumenty za BDP

- **Odpowiada na kryzys** współczesnego zglobalizowanego świata
- **Likwiduje ubóstwo**, gdyż umożliwia zaspokojenie podstawowych potrzeb na poziomie minimalnym, ale wystarczającym
- **Zapewnia bezpieczeństwo socjalne** – daje poczucie zabezpieczenia minimum również w przyszłości
- **Poprawia sytuację pracowników** – zwiększa siłę przetargową w negocjacjach z zatrudniającymi
- **Wzmacnia pozycję osób na utrzymaniu innych**, np. dorosła młodzież na utrzymaniu rodziców, żony na utrzymaniu mężów, klienci organizacji dobroczynnych
- **Daje więcej czasu wolnego** – poprawia relację między czasem pracy a czasem wolnym od pracy
- **Umożliwia zasadniczą zmianę społeczeństwa**

Na jakie trendy odpowiada BDP?

- **Rosnące bezrobocie technologiczne** powodowane wypieraniem pracy ludzkiej pracą robotów, komputerów i programów komputerowych
- **Zwiększająca się polaryzacja miejsc pracy** na dwa segmenty: wysokiej jakości i niskiej jakości, przy zanikających pracach średniej jakości (średnio opłacane, wymagające średnich kwalifikacji)
- **Zwiększająca się prekaryzacja w segmencie prac niskiej jakości** (coraz mniejsza pewność, czy się znajdzie pracę, a gdy ona jest to głównie tymczasowa i na niepełny etat, konieczność brania wielu prac)
- **Zwiększające się nierówności i polaryzacja dochodowo-majątkowa** – dystans pomiędzy klasą wyższą a klasą niższą i rosnącą podklasą, populizm polityczny
- **Zwiększające się zadłużenie prywatne i publiczne** – zwiększający się obszar niskich dochodów przy zwiększającej się wciąż wydajności
- **Rozpad tradycyjnej rodziny, indywidualizacja** - coraz mniejsza rola pomocy materialnej ze strony rodziny

BDP likwiduje problemy z tradycyjną i zreformowaną pomocą społeczną

Stopa wycofywania zasiłku w zależności od dochodu z pracy: t (t_1 i t_2)

Jak sfinansować BDP?

- **Koszty budżetowe BDP zależą od tego, który model zostanie wybrany do analizy i wdrożenia**
- **Najdroższy i najtrudniejszy do sfinansowania bez radykalnych reform jest czysty model BDP (patrz pierwszy slajd)**
- Trzy rodzaje źródeł sfinansowania BDP, które mogą być wykorzystane w różnych kombinacjach
 - **Reformy strony przychodowej budżetu**, np. zwiększanie istniejących i wprowadzanie nowych podatków (w tym likwidacja ulg podatkowych)
 - **Reformy strony wydatkowej budżetu**, np. likwidacja części lub całości subsydiów i pomocy publicznej dla podmiotów gospodarczych, likwidacja części lub całości innych niż BDP świadczeń pieniężnych nastawionych na ograniczanie ubóstwa
 - **Reformy w systemie monetarnym**, np. emisja pieniądza do gospodarki poprzez konta obywatelskie

Wybrane argumenty przeciw BDP

- **Jego koszt finansowy będzie zbyt duży** (w szczególności w wersji IKO)
- **Spowoduje inflację i hiperinflację** – dodanie wszystkim takiej samej kwoty spowoduje tylko wzrost cen, a jej waloryzacja doprowadzi do hiperinflacji
- **Zmniejszy podaż pracy** – obniży motywację do podejmowania pracy formalnej, szczególnie u osób o niskich kwalifikacjach
- **Zmniejszy popyt na pracę** – poprzez wzrost siły przetargowej pracowników i zwiększone podatki
- **Utrwali kulturę wielopokoleniowego pozostawania bez pracy**
- **Nie jest lepszy niż to co mamy** – ochronę przed ubóstwem i zabezpieczenie socjalne zapewnia całkiem dobrze system państwa opiekuńczego
- **Jest zbyt radykalny politycznie** – niemożliwy do przeprowadzenia ze względu na wymagane radykalne i rozległe zmiany prawne

Rozwój dyskusji w Polsce

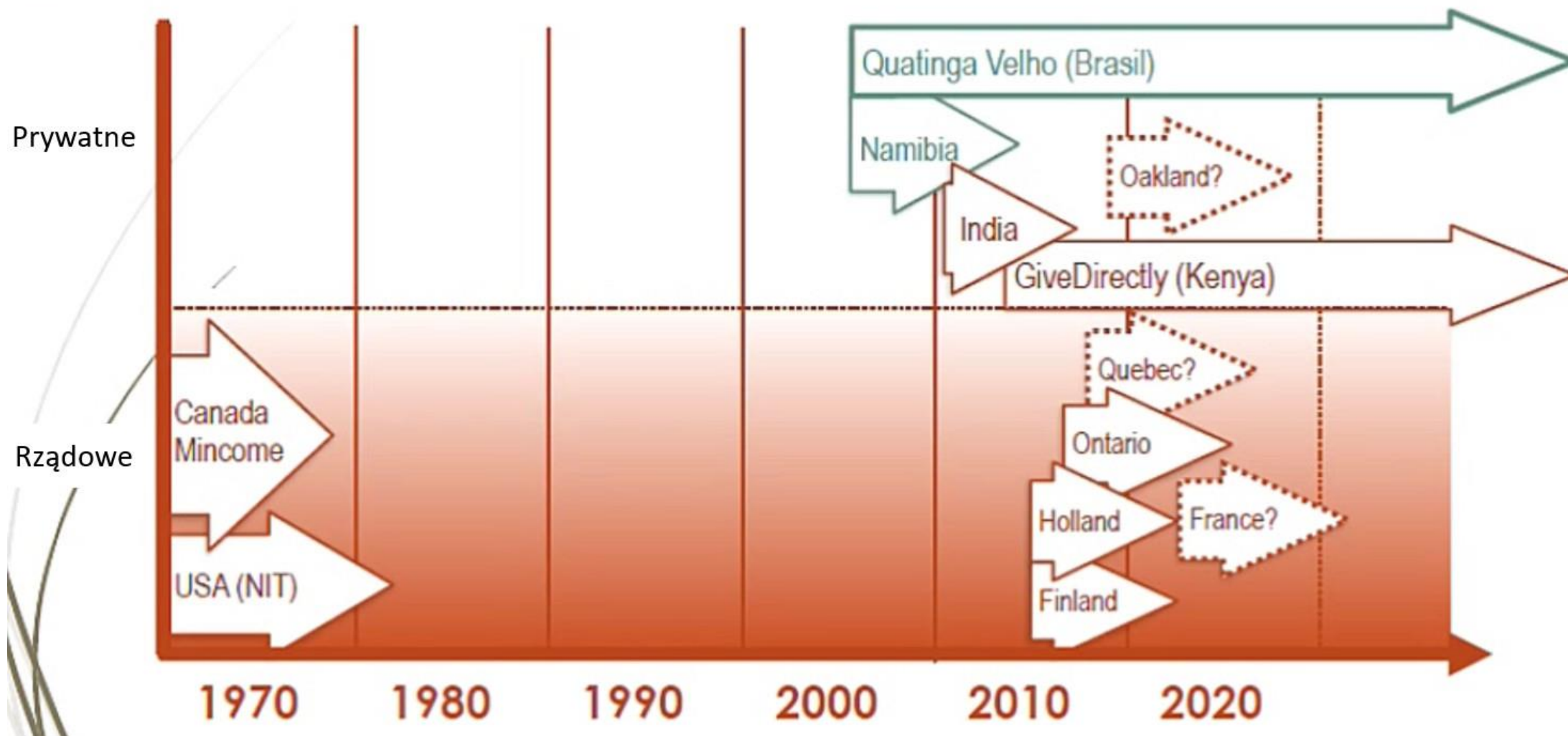
- Wczesne lata 90. – **zwolennicy teorii C.H. Douglasa (kredyt społeczny)** – m.in. wywiad Szczęsnego Górskiego dla Tygodnika Solidarność z 1995 r. (akcjonariusze majątku narodowego mają prawo do skromnej dywidendy)
- Pierwsza dekada XXI w.
 - **Dyskusje o BDP w kręgach akademickich** (Warda, Szarfenberg, m.in. artykuły w Polityce Społecznej, pierwsza praca magisterska na ten temat 2007 IS UW, artykuł Van Parijsa ukazuje się w Problemach Polityki Społecznej - 2008, wywiady dla Przeglądu i Krytyki Politycznej, krytyczne artykuły w „Le Monde Diplomatique”)
 - W czasie kryzysu gospodarczego wiążanego z działaniami banków wraca zainteresowanie sposobami uzdrowienia systemu finansowego, w tym **powraca zainteresowanie teorią Douglasa** (Krzysztof Lewandowski z RDC, Szczęsny-Górski, Fundacja Jesteśmy Zmianą)
- Druga dekada XXI w.
 - **Europejska inicjatywa obywatelska na temat BDP** (2013), w zbieranie podpisów w Polsce angażuje się Stowarzyszenie Dom Wszystkich Polska (SDWP) i powstaje koalicja na rzecz BDP: SDWP, Kancelaria Sprawiedliwości Społecznej, Zieloni, Społeczeństwo Fair
 - Wzrasta zainteresowanie mediów, pobudzonych również przez **referendum w Szwajcarii** (2016), **eksperymenty w Holandii i w Finlandii** (rozpoczynają się w 2017), temat też jest dyskutowany w mediach społecznościowych

Sytuacja na koniec 2016

- **Europejska Inicjatywa Obywatelska (EIO)** w sprawie podjęcia badań nad możliwością wprowadzenia w UE BDP poniosła porażkę, na wymagany milion zebrano 285 tys. podpisów, nie podjęto próby zgłoszenia EIO ponownie
 - **Petycja przeniesiona na portal AVAAZ** z celem zebrania 1 miliona podpisów (obecnie cel 100 tys.), od grudnia 2013 r. do listopada 2016 nieco ponad 85 tys.
 - Na bazie ruchu na rzecz EIO powstaje organizacja **Unconditional Basic Income Europe**, afiliowana przy Basic Income Earth Network (wcześniej Basic Income European Network), dyskusja o nowej EIO
 - Polska koalicja EIO na rzecz BDP przestała działać
- **Nowe przejawy dyskusji akademickiej** [numer Praktyki Teoretycznej z \(2014\) w całości poświęcony BDP](#)
- **Zjednoczona Lewica proponuje premię obywatelską** w programie wyborczym 2015 (jednorazowa wypłata dywidendy od dochodu narodowego)
- Nowy rząd w Polsce wprowadza prawie powszechne świadczenie na dzieci (program 500+)
- Media nadal interesują się ideą wokół **referendum w Szwajcarii (2016)** i **nowych informacji z Finlandii** (planowany eksperyment BDP 2017) i Holandii (kilka miast od 2017)
- W marcu 2016 powstaje **Polska Sieć Dochodu Podstawowego**, pierwsze wydarzenie zorganizowane przez Sieć konferencja pt. „500 zł na dziecko, a może 1000 zł dla każdego?” odbyło się w siedzibie Fundacji Pomocy Wzajemnej „Barka” w Poznaniu, 19.10.2016

Eksperymenty/pilotaże z podstawowym dochodem od lat 1970.

2

Jurgen De Wispelaere, *Putting Basic Income Experiments in Context*, prezentacja z konferencji *Experimenting with Basic Income: Finland and Netherlands*, 2016

Więcej na temat BDP

www.dochodpodstawowy.pl